

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี มีวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี
2. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีกับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนบ้านป่าลาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 20 แผน ซึ่งแต่ละแผนประกอบไปด้วย กิจกรรมศิลปะ 6 ศูนย์กิจกรรม

2.2 แผนการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เล่ม 2 จำนวน 20 แผน

2.3 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอร์เรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้งสองกลุ่มโดยกลุ่มทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี และกลุ่มควบคุมใช้แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษาก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ให้ทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอร์เรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A) แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดในคู่มือการตรวจให้คะแนน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนและหลังทำการทดลองของกลุ่มทดลอง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test) นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 ข้อมูลตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. เด็กปฐมวัยหลังจากได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี มีระดับความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี แสดงให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้

จากผลการวิจัย พบว่า การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีทำให้พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ ทั้งนี้ เพราะการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ได้ยึดหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 เป็นแกนและจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการทดลองแล้ว พบว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีดังต่อไปนี้

1) แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี เป็นแผนการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการทำกิจกรรม และการเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ท่ามกลางกิจกรรมที่จัดไว้อย่างหลากหลายในแต่ละวัน ซึ่งในแต่ละวันได้จัดกิจกรรมศิลปะไว้ 6 ศูนย์กิจกรรม แต่ละกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่สอดคล้อง เหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังที่ อารี รังสินันท์ (2532, หน้า 557) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยควรเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยความสนุกสนานและเป็นกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้สำรวจทดลอง ลงมือปฏิบัติจริงและค้นพบคำตอบด้วยตนเองจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ วราภรณ์ รักวิจัย (2522, หน้า 34-35) ที่ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์

ให้แก่เด็กปฐมวัยไว้ว่าควรให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองไม่บังคับให้เด็กทำตามคำสั่งหรือเข้มงวดในแบบแผนมากเกินไป ควรสนับสนุนให้เด็กได้มีการแสดงออกโดยการยอมรับของหมู่คณะอย่างเสรีและควรจัดประสบการณ์ใหม่ๆ ให้เด็กเพื่อให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี นอกจากนี้โรเจอร์ส (Rogers, อ้างใน ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2535, หน้า 50-51) ยังได้กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ โดยการจัดภาวะที่มีเสรีในการแสดงออกเป็นการพูด การแสดงออกหรือการทำสิ่งที่มีลักษณะแปลกใหม่

2) บรรยายาศในการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ในการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ผู้วิจัยได้สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองกับเด็กกระตุ้นโดยการให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระตามความสนใจและความสามารถของตนเอง ไม่มีการบังคับหรือจำกัดกรอบทางความคิดของนักเรียน ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของเด็กแต่ละคน สร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทุกครั้งโดยการชมเชยนักเรียน นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังได้สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้มีความสดชื่น ชวนให้เด็กเกิดความสนใจในกิจกรรมและการแสดงออกอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ โรเจอร์ส (Rogers, อ้างใน ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2535, หน้า 50-51) ที่กล่าวว่า "ว่าการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่มีการวัดและประเมินผล เพื่อให้ทุกคนทำงานด้วยความสบายใจไม่ต้องห่วงหรือวิตกว่าจะได้คะแนนไม่ดี ทำให้เป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำอย่างสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ เดวิส (Davis, อ้างใน คะนิง สายแก้ว, 2533, หน้า 24) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ครูควรเป็นคนใจกว้าง ยอมรับสิ่งแปลกใหม่ โดยการสอนกระบวนการบางอย่างเพื่อให้รู้จักนำไปประกอบกันเป็นความคิดใหม่ๆ ให้เกิดแรงจูงใจ ที่จะนำความสามารถของตนเองออกมาใช้ให้มากที่สุด ครูต้องทำความคุ้นเคยกับนักเรียน รู้จักยึดหยุ่นใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นและการแก้ปัญหาอย่างมีจินตนาการของเด็ก นอกจากนี้ครูยังต้องจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างเสรีเพื่อให้เกิดความคิดจินตนาการแปลกๆ สอดคล้องกับความคิดเห็นของสมิทและฮิลเดรท (Smith & Hildreth, อ้างใน ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2535, หน้า 96) ที่ว่า สิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในการที่จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กคือบรรยากาศเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจและค้นคว้าด้วยตนเองและบรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนมีผลต่อพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมาก ห้องเรียนที่

เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นแปลกๆ ใหม่ๆ ของตนเองโดยเฉพาะอย่างเต็มที่และนักเรียนรู้สึกเป็นอิสระไม่ถูกควบคุมจากวินัยที่เคร่งครัดจนเกินไป ย่อมเป็นห้องเรียนที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์

ในระหว่างดำเนินกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสม ครูเข้าใจบทบาทของตนเอง ห้องเรียนมีบรรยากาศที่สดชื่น แจ่มใส และช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการทำกิจกรรม ส่งผลให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน มีความกระตือรือร้นและกล้าแสดงออก โดยผู้วิจัยสังเกตจากพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในระหว่างการทำกิจกรรม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูและบรรยากาศในห้องเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญ โดยการกระตุ้นให้เกิดความคิดในการสร้างสรรค์อย่างเสรี เพราะการทำกิจกรรมอย่างมีความสุข สนุกสนาน ท่ามกลางบรรยากาศที่สดชื่นแจ่มใส และรู้สึกอิสระปลอดภัยของนักเรียนจะนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังที่กล่าวมาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาพร นันทะพงษ์ (2534, หน้า 62) ที่กล่าวว่า การจัดห้องเรียนที่สะอาด โล่ง มีการจัดมุมประสบการณ์ ประกอบด้วยสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เพียงพอกับความสนใจของนักเรียน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรับประกันปลอดภัย ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ได้

3) สื่อการเรียน ในการดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ผู้วิจัยได้จัดหาสื่อที่มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและผู้เรียนอย่างเพียงพอ สื่อการเรียนมีความหลากหลาย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังที่ปรากฏในเอกสารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2527, หน้า 496) ที่ว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยจะทำได้โดยการส่งเสริมกิจกรรมศิลปะและจัดหาเลือกสื่อที่ดี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสื่อตามวัยของเด็ก คุณภาพในแง่ของความปลอดภัย ความสะดวก ในการจัดหาให้มีความหลากหลายเพียงพอกับจำนวนตัวเด็ก เป็นสื่อที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

สื่อการเรียนการสอนที่จัดหาและจัดสร้างขึ้นประกอบแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี เมื่อนำไปใช้ พบว่า นักเรียนมีความสนใจมากเนื่องจากสื่อมีความหลากหลายเหมาะสม และเพียงพอกับจำนวนและความต้องการของนักเรียน นักเรียนสามารถใช้สื่อได้ตามความสนใจและความต้องการของตนในกิจกรรมแต่ละกิจกรรมได้อย่างสะดวก ทำให้ไม่

เกิดปัญหาคับข้องใจในการแย่งกันใช้สื่อ จึงส่งผลให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานของตนเองได้อย่างเต็มที่ และสื่อที่นำมาประกอบการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นสื่อที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เศษวัสดุที่เหลือใช้ จึงเป็นการง่ายแก่การเสาะหาของครูที่จะนำมาประกอบการสอน และการทำงานของนักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

4) การประเมินผลงาน เด็กและครูเป็นผู้ร่วมตั้งเกณฑ์การประเมินผลงานทำให้เด็กเกิดการยอมรับในผลงานของตนและผลงานของเพื่อน มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างสรรค์ผลงานที่มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ

จากผลการวิจัย แสดงว่า แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี บรรยากาศในการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนในการสร้างผลงานในกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยทั้ง 3 ด้าน อย่างไรก็ดีพัฒนาการด้านความคิดละเอียดลออนั้นเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด ซึ่ง กรมวิชาการ (2535, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดลออนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ดังนี้

1. อายุ เด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถทางด้านนี้ มากกว่าเด็กอายุน้อย
2. เพศ เด็กหญิงจะมีความสามารถมากกว่าเด็กชายในด้านความคิดละเอียดลออ
3. ความสังเกต เด็กที่มีความสามารถด้านการสังเกตสูง จะมีความสามารถในด้านความคิดละเอียดลออสูงด้วย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดขอบเขตของอายุ เพศ และความสามารถในการสังเกตของเด็กปฐมวัยในการแบ่งกลุ่ม ดังนั้นพัฒนาการด้านความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัยจึงเพิ่มขึ้นน้อยมากจนแทบจะไม่เพิ่มขึ้นเลย

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา ทั้ง 3 ด้านคือด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ให้อิสระทางความคิดและการปฏิบัติกิจกรรมท่ามกลางกิจกรรมศิลปะที่หลากหลายในแต่ละวัน ดังที่ ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2535, หน้า 97) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยที่ทำให้เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมต่างๆ

ด้วยตนเองตามความสนใจและความถนัด ที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การจัดการเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ นอกจากเด็กจะได้มีโอกาสทดลอง คิด ค้นคว้า และสร้างสรรค์ด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว เด็กยังแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องวิตกกังวล และยังเป็นการช่วยให้ครูตื่นตัวอยู่เสมอ ในการที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมสำรวจแหล่งวัสดุอุปกรณ์ และคิดค้นสร้างสรรค์อุปกรณ์ให้มากขึ้น สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2527, หน้า 188-204) ที่กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กเอง เด็กได้สังเกต ทดลอง ค้นคว้า หาประสบการณ์ด้วยตนเอง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่ละน้อยแต่มั่นคง เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน ความสำเร็จที่เริ่มต้นทีละเล็กทีละน้อยส่งเสริมให้กำลังใจแก่เด็กพัฒนายิ่งขึ้น

แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้จัดศูนย์ศิลปะ 6 ศูนย์กิจกรรม แต่ละกิจกรรมยึดเนื้อหาจากแผนการจัดประสบการณ์ ระดับชั้นอนุบาล 2 ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยพืชผักผลไม้ หน่วยต้นไม้ที่รัก หน่วยสัตว์ที่น่ารู้ หน่วยรูปร่างรูปทรง ซึ่งกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีทุกกิจกรรมจะสอดคล้องกับขอบข่ายเนื้อหา กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ระบุไว้ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสรรค์ 6 กิจกรรมหลัก ดังนี้ การวาดภาพระบายสี การเล่นกับสีน้ำ การพิมพ์ภาพ การปั้น การพับ ตัด ฉีกปะ การประดิษฐ์จึงทำให้การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่ใช้การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรดังที่กล่าวมา ดังความคิดเห็นของ เลิศ อานันท์นะ (2519, หน้า 44) ที่กล่าวไว้ว่า การสอนศิลปะตามแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดริเริ่มและจินตนาการเพื่อพัฒนาทางสมอง ร่างกาย สังคมและส่งเสริมความเจริญเติบโตทางอารมณ์จิตใจ ครูจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีการแสดงออกอย่างเสรี ด้วยการทดลอง ค้นคว้ากับวัสดุานาชนิดอย่างกว้างขวางที่สุด โดยไม่มีการใช้อำนาจบีบบังคับขู่เข็ญใดๆ ทั้งนั้นมิฉะนั้นความคิดสร้างสรรค์จะไม่เกิดขึ้นเลย สอดคล้องกับความคิดเห็นของ โฉมทิพย์ อุดมบุญญานุภาพ (2537, หน้า 14-15) ที่กล่าวไว้ว่าการให้เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างอิสระด้วยตนเองมากที่สุด ตามแนวคิดการจัดกิจกรรมริเริ่มอย่างอิสระ (Child Initiated Activities) จะช่วยให้เด็กมีโอกาสพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง

อย่างเต็มที่ เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะจากสื่ออุปกรณ์ที่มีความหลากหลายด้วยตัวของเด็กเอง ไม่ถูกเร่งรัดเวลาในการทำกิจกรรมและไม่มีครูคอยควบคุม เด็กจึงมีโอกาสดำรง และริเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ ทำให้เด็กเกิดความคิดแปลกใหม่เกิดขึ้นอย่างมากมาย นอกจากนี้แล้ว กองวิชาการ (2527, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กนั้นควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เพื่อล่อและจูงใจให้เด็กเกิดผลิตผลิต สนุกสนาน ได้ใช้ความคิดริเริ่มและใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ให้มากที่สุด

จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี พบว่า เด็กมีความสนใจในกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีเป็นอย่างมาก กระตือรือร้นในการทำงาน และสร้างสรรค์ผลงานของตนด้วยความสนุกสนาน ผลิตผลิต เพราะการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ได้จัดกิจกรรมศิลปะที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับความสนใจ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยท่ามกลางสื่ออุปกรณ์ที่มีเพียงพอกับจำนวนเด็กทุกศูนย์กิจกรรม

ส่วนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษานั้นเป็นการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยดำเนินการให้สัมพันธ์กับระยะของวิธีการสอนแบบรับภาษา คือ ระยะงง ระยะเงิบ ระยะแจ้ง ระยะงอก และระยะงาม โดยมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ คือ สัปดาห์แรกให้สอนกิจกรรมเดียวคือการปั้น สำหรับสัปดาห์ที่สองให้คงไว้กิจกรรมปั้นไว้และตั้งโต๊ะกิจกรรมสีเทียนให้สอนกิจกรรมสีเทียนทั้งสัปดาห์และถ้ามีเวลาเหลือก็ให้เด็กทำกิจกรรมปั้น สัปดาห์ที่สามก็คงไว้ปั้นและสีไว้และจึงจัดโต๊ะศิลปะใหม่เช่น ฉีก ปะ ให้เด็กทำกิจกรรม ฉีก ปะ ทั้งสัปดาห์ และทำกิจกรรมปั้นหรือสีเทียนอีกอย่างหนึ่ง และสัปดาห์ที่สี่ก็เช่นเดียวกันกับสัปดาห์ที่สาม นั่นคือควรให้เด็กทำงานศิลปะครั้งละสองชนิด โดยทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ใหม่ หนึ่งชิ้น ส่วนการปั้นกับสีเทียนให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพียงชิ้นเดียว

จากการนำแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษาไปใช้ในการวิจัย พบว่า พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ เพิ่มขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา ได้มีการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้เด็กทำทุกวัน วันละ 1 กิจกรรม เป็นอย่างน้อย นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมศิลปะที่จัดให้เด็กทำยังมีเนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตรก่อนประถม

ศึกษา คือ การปั้น การวาดภาพระบายสี การเล่นจากสีน้ำ การพับ ตัด ฉีก ปะ กระดาษ การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ และการพิมพ์ภาพ โดยมีสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับกิจกรรมและตัวเด็ก เด็กมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และเด็กสามารถแสดงออกทางกระบวนการคิดโดยการอธิบายผลงานของตนให้ครูและเพื่อนฟังได้ และที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มนี้เพิ่มขึ้น คือ กิจกรรมศิลปะนั้น เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า สามารถกระตุ้นและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับเด็กได้โดยธรรมชาติ ซึ่ง เฮแมน (Hayman, อ้างใน โกศล ภูพลอย, 2531, หน้า 73) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์คงไม่มีอะไรดีกว่าการทำกิจกรรมศิลปะ สอดคล้องกับความเห็นของ ศิริลักษณ์ ศรีภมม (2539, หน้า 189) ที่กล่าวไว้ว่า ศิลปะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการเจริญเติบโตของสุนทรียะ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะจึงนับว่ามีคุณค่าต่อเด็กมาก

จากผลการวิจัย พบว่า การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษานั้นสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้น้อยกว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี นั้นอาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เน้นจุดประสงค์หลักคือ ใช้เป็นสื่อรับภาษาไทยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้สัมพันธ์กับระยะการสอนแบบรับภาษาดังนี้

1. ระยะงงและระยะเงียบ ให้เด็กปฐมวัยทำกิจกรรมศิลปะแต่ละกิจกรรมเป็นเวลาถึง 1 สัปดาห์ เช่น ปั้นดินน้ำมัน 1 สัปดาห์ โดยเพิ่มเนื้อหาแต่ละวัน สัปดาห์ต่อไปถึงจะเพิ่มกิจกรรมใหม่ จึงไม่เป็นการกระตุ้นหรือเร้าความสนใจในการทำกิจกรรม ทำให้เด็กไม่ยอมทำกิจกรรมที่ใช้สื่ออุปกรณ์เดิมซ้ำซากโดยสังเกตจากพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เด็กมักจะพูดว่า ไม่อยากทำไม่ทำได้ใหม่ อยากทำกิจกรรมอื่น ด้วยเหตุนี้อาจเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กกลุ่มนี้เกิดขึ้นน้อยกว่ากลุ่มที่ได้รับได้ว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี

2. ระยะเด็กพูดได้ คือ ระยะแฉ่ง ระยะงอก และระยะงาม จะเน้นทางด้านภาษาพูด โดยการให้เด็กเล่าผลงานของตนให้ครูฟังตามลำพังก่อน ต่อไปจึงเล่าให้เพื่อนฟัง เกิดการซ้ำซ้อนในการทำกิจกรรม ทำให้เด็กไม่ยอมเล่าเพราะได้เล่าเรื่องเดียวกันถึง 2 รอบ เด็กในวัยนี้ช่วงความสนใจจะสั้น โดยการสังเกตพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เด็กจะไม่ตั้งใจคิดและเล่าผลงานของตน จะเล่าสั้นๆ ไม่เป็นเรื่องราวเพื่อให้เสร็จไวๆ จะได้ทำกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจกว่า

นอกจากนั้นการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อน เด็กไม่มีส่วนร่วมในการตั้งเกณฑ์ในการประเมิน จึงทำให้ความกระตือรือร้นในการทำงานน้อยลง งานที่เด็กทำขึ้น มักจะเป็นผลงานที่เด็กเคยทำมาแล้ว เด็กไม่คิดทำงานที่แปลกใหม่ เพราะเด็กไม่ทราบว่างานที่ตนทำนั้นมีส่วนดี หรือไม่ดีอย่างไร และเด็กมักจะเลียนแบบผลงานของเพื่อนคือจะผลิตผลงานออกมาเหมือนๆ กันเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี เป็นแผนการจัดประสบการณ์รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งให้อิสระทางความคิดและการปฏิบัติกิจกรรม ประกอบไปด้วยกิจกรรมศิลปะที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับความสนใจและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้ โดยการสังเกตจากคะแนนรวมความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดประสบการณ์ ตามเทคนิคการสอนแบบรับภาษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดสร้างสรรค์ ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดคล่องแคล่ว ส่วนด้านความคิดละเอียดลออนั้นเด็กปฐมวัยทั้ง 2 กลุ่ม มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้เนื่องจาก อายุ เพศ และความสามารถในด้านการสังเกตของนักเรียนปฐมวัยทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันน้อยจนแทบจะไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. การดำเนินการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีครูผู้สอนควรศึกษาคู่มือครูให้ละเอียดเพื่อที่จะได้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้ตามขั้นตอน และวิธีการดำเนินกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

2. การดำเนินการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ครูผู้สอนควรเข้าใจบทบาทที่สำคัญของตนเองในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน มีการใช้คำพูดกระตุ้นเร้าและเสริมแรงอย่างเหมาะสม

3. กิจกรรมศิลปะในแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีสามารถยืดหยุ่น และเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพท้องถิ่น

4. ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ครูผู้สอนควรนำไปใช้อย่างต่อเนื่องและให้เด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

5. แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับประถมศึกษาได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดศูนย์กิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

2. ควรมีการติดตามผลในระยะยาวภายหลังการเสร็จสิ้นการทดลองเพื่อดูว่าความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนมีความคงทนเหลืออยู่มากน้อยเพียงใด